

УДК 37.09:623.1/7; 159.9.07
DOI: 10.37203/kibit.2023.49.09

Аліна ШАФОРОСТ, викладачка, аспірантка
ORCID ID: 0000-0003-1031-8795
shaforost@kibit.edu.ua
Київський інститут бізнесу і технологій
Університет Григорія Сковороди в Переяславі
м. Київ, Україна

Сергій ШАФОРОСТ, старший викладач
ORCID ID: 0000-0002-9413-4485
shaforost.s@gmail.com
Національна академія Державної прикордонної
служби України імені Б. Хмельницького
м. Хмельницький, Україна

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ВОДІЇВ БОЙОВИХ МАШИН ДО ВИКОНАННЯ БОЙОВИХ ЗАВДАНЬ: АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМИ

У статті досліджено семантику поняття «психологічна готовність». Проаналізовано різні концепції провідних українських вчених із позиції сьогодення, щоб реалізувати практичне впровадження теоретичних розробок у сучасних колізіях, враховуючи початок бойових дій з 2014 р., що згодом трансформувались у повномасштабну російсько-українську війну, яка триває досі. Головну увагу звернено на таку категорію військовослужбовців (за контрактом і мобілізованих) Збройних Сил України, як водії бойових машин. Зокрема, висвітлено специфіку роботи фахівців, проблеми й ризики, пов'язані з виконанням бойових завдань (психофізіологічні навантаження, часті відраження і ремонти техніки, тривалий стресовий вплив, екзистенційні страхи тощо). На підставі ґрунтовного студіювання джерел (семантики понять, методів, прийомів, інструментів і методик) було розроблено передумови до емпіричного дослідження та використання отриманих результатів у практичній діяльності за теперішніх реалій.

Дослідники наголошують на відсутності ретельного й комплексного дослідження зазначеної проблематики, що потребує прискіпливої уваги військових та психологів за умови повномасштабної агресії зокрема і в подальшій обороні країни у повоєнний час загалом.

Ключові слова: психологічна готовність, водії бойових машин, виконання бойових завдань, екзистенційні страхи, індивідуально-психологічна характеристика, саморегуляція.

Alina SHAFOROST, Lecture, Graduate Student
ORCID ID: 0000-0003-1031-8795
shaforst@kibit.edu.ua
Kyiv Institute of Business and Technology
Hrygorii Skovoroda University in Pereyaslav
Kyiv, Ukraine

Sergij SHAFOROST, Senior Lecturer
ORCID ID: 0000-0002-9413-4485
shaforst.s@gmail.com
Bohdan Khmelnytskyi National Academy of
the State Border Guard Service of Ukraine
Khelmnytskyi, Ukraine

PSYCHOLOGICAL READINESS OF DRIVERS OF COMBAT VEHICLES TO PERFORM COMBAT TASKS: ACTUALIZATION OF THE PROBLEM

The article examines the semantics of the concept of «psychological readiness». Different concepts of the leading Ukrainian scientists from today's position were analyzed in order to realize the practical implementation of theoretical developments in modern conflicts, taking into account the beginning of hostilities in 2014, which later transformed into a full-scale Russian-Ukrainian war that continues to this day. The main attention is paid to such a category of servicemen (on contract and mobilized) of the Armed Forces of Ukraine as drivers of combat vehicles. In particular, the specifics of the work of specialists, problems and risks associated with the performance of combat missions (psychophysiological stress, frequent business trips and repairs of equipment, long-term stress, existential fears, etc.) are highlighted.

Based on the results of the survey, a number of actual problems faced by combat vehicle drivers during training and execution of combat missions from 2014 to 2023 were identified, such as: 1) growth of psychophysiological load; 2) carrying out long marches in different climatic and tactical conditions; 3) frequent business trips; 4) the constant need for repairs and maintenance of fixed equipment (including during off-duty time); 5) work in a situation of prolonged stress; 6) small number of personnel; 7) existential fear of death.

After processing the theoretical material and preliminary research, a number of urgent problems were identified, which need to be solved in a practical dimension thanks to the implementation of the following steps: 1) psychological screening of drivers in order to determine the actual psychological state before, during and after the performance of combat tasks using appropriate methods; 2) processing and specification of factors that allow you to clearly determine the degree of psychological readiness of the drivers of combat vehicles; 3) empirical analysis of influencing factors determining the dynamics of psychological readiness of personnel; 4) pilot implementation of the author's program of psychological training of combat vehicle personnel to perform combat tasks, taking into account the specifics of the activity; 5) development of practical recommendations for improving the organization of training for managers who work with personnel.

The specified steps, actions and methods require urgent implementation, as they are a guarantee of effective functioning and successful operations of the Armed Forces of Ukraine.

Keywords: *psychological readiness, drivers of combat vehicles, execution of combat tasks, existential fears, individual psychological characteristics, self-regulation.*

Вступ

Повномасштабне вторгнення зумовило зростання негативного впливу стресових чинників на психологічний стан людей, особливо наших військовослужбовців та військовослужбовиць, які виконують завдання безпосередньо в зоні бойових дій не тільки від лютого 2022 р., а й періоду АТО (ООС), тобто з 2014 р. Тому актуальним питанням психологічної науки та практики є формування готовності персоналу підрозділів Сил оборони України до виконання завдань, пов'язаних із ризиком для життя і здоров'я в умовах бойових дій, відновлення під час перебування у місцях постійної дислокації. Враховуючи специфіку діяльності водійського складу, що полягає в постійному забезпеченні перевезень особового складу та вантажів незалежно від регіону, часу й інших умов, забезпечення готовності водіїв напряму впливає на готовність підрозділів виконувати завдання.

Актуальність проблеми засвідчують праці вітчизняних дослідників, а саме: Г. Капосльоз уточнює семантику «психологічної готовності до виконання бойових завдань», розробляючи комплексний підхід до реалізації психологічного забезпечення, В. Костюкова студіює особливості формування психологічної готовності, О. Волуйко висвітлює зміст поняття «психологічна готовність», Д. Софіян з'ясовує передумови впливу зазначеного феномена на успішність виконання бойових завдань, О. Колесніченко визначає психодіагностичний інструментарій для дослідження психологічної готовності військовослужбовців до виконання бойових завдань; О. Кокун, Н. Агаєв, І. Пішко, Н. Лозінська, Л. Корня обґрунтовують методичний супровід психологічної підготовки персоналу; І. Немінський, О. Рой, А. Романишин,

В. Оленчук, Г. Пшенишнюк, М. Хижняк, К. Кравченко, С. Квич, О. Хоптій, В. Клочков розкривають методи та практичні прийоми формування психологічної готовності до виконання бойових завдань. Але, проаналізувавши доробки зазначених дослідників та зіставивши його з реальним досвідом роботи з персоналом, зокрема водійським складом підрозділів охорони кордону та бойових підрозділів Державної прикордонної служби України під час їх підготовки та протягом виконання завдань із забезпечення суверенітету і територіальної цілісності України впродовж 2014–2023 рр., виснувано, що бракує комплексних студій про функціонування і специфіку діяльності такої категорії військовослужбовців, як водії бойових машин.

Мета статті – розробити передумови для емпіричного дослідження формування психологічної готовності водіїв бойових машин до виконання завдань безпосередньо під час бойових дій.

Методи та матеріали

Психологічна готовність до виконання бойових завдань, за Г. Капосльозом, охоплює такі аспекти:

- феномен спрямованості;
- явище саморегуляції;
- фактор адаптації;
- сукупність емоційних, когнітивних, вольових чинників для включення в діяльність;
- стан мобілізації усіх систем організму;
- стан готовності психіки до виконання службових завдань в екстремальних умовах;
- особистісний зміст участі у бойовому завданні;
- адекватність, своєчасність і доцільність дій;
- психічна стійкість;
- потенціал до відновлення психіки.

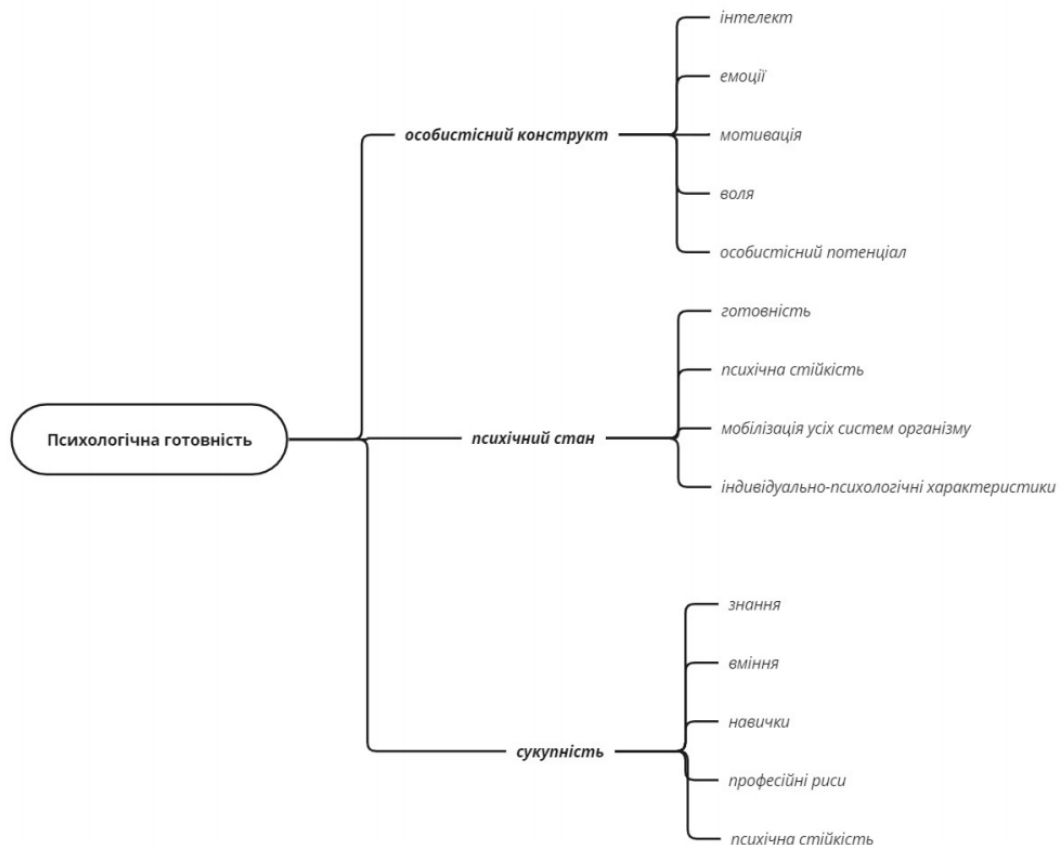
Звідси, *психологічна готовність до виконання бойових завдань* – це «інтегральне особистісне утворення, яке складається із професійно значущих характеристик; результат професійної підготовки, що сприяє результативності, вмотивованості, успішності виконання завдання – тобто, стан особистості; сукупність актуального стану й потенціалу особистості відповідно до умов діяльності» (Капосльоз, 2023). Натомість В. Костюкова підкреслює, що психологічна готовність індивіда є конструктом, який містить емоційний, вольовий, мотиваційний та інтелектуальний компоненти; постає психічним станом, який залежить від індивідуально-психологічних характеристик, стану професійної підготовки й умов діяльності (Костюкова, 2022). Водночас О. Волуйко додає, що це психічний стан такої активності особи, який дозволяє регулювати професійну діяльність, здійснювати роботу ефективно, містить систему цінностей, властивостей, якостей (Волуйко, 2019). Однак Д. Софіян

вбачає у психологічній готовності феномен, який виступає сукупністю професійних знань, умінь і навичок, рис особистості, що зумовлюють успішність професійної діяльності (Софіян, 2019).

Отже, психологічну готовність можна презентувати таким конструктом (див. Рис.1).

Рисунок 1

Психологічна готовність як особистісний конструкт

Джерело: укладено авторами на основі: Софіян, 2019; Волуйко, 2019; Костюкова, 2022; Капосльоз, 2023.

Проте, студіюючи цей феномен, потрібно враховувати специфіку діяльності. Методом структурованого інтерв'ю (див. Табл.1) було здійснено попереднє (пілотажне) дослідження протягом серпня 2022 – травня 2023 рр. Респондент – водійський склад (сержантський та солдатський; військовослужбовці за контрактом і мобілізовані), який проходив підвищення кваліфікації за напрямком «водії бойових броньованих автомобілів», загальна кількість опитаних – 85 чоловіків (від 27 до 48 років). Структура питальника передбачала дотримання конфіденційності, наявність демографічних показників обумовлювалась потребою аналізу даних, а відомості, які становлять інформацію для службового користування, не були зафіксовані. За мету анкетування правив

аналіз актуальних проблем роботи персоналу бойових машин, аби розробити програму корекції недоліків.

Таблиця 1.

Питальник-бланк структурованого інтерв'ю

№	Питання	
1	Вік	
2	Стать	
3	Посада	
4	Тривалість служби	
5	Тривалість несення служби в зоні АТО / ООС / під час повномасштабного вторгнення	У тилу В умовах бойових дій Тривалість ротацій
6	Наявність поранень	
7	Специфіка виконання завдань	
8	Характеристика основних проблем упродовж несення служби	
9	Основні страхи протягом служби	
10	Джерела підтримки	

Результати

На основі результатів опитування визначено низку актуальних проблем, з якими зіштовхнулись водії бойових машин під час підготовки та виконання бойових завдань від 2014 до 2023 рр., як-от:

1. Зростання психофізіологічного навантаження.
2. Здійснення тривалих маршів у різних кліматичних і тактичних умовах.
3. Часті відрядження.
4. Постійна потреба у проведенні ремонтів та обслуговуванні закріпленої техніки (зокрема у вільний від виконання службових обов'язків час).
5. Робота за тривалого стресового впливу.
6. Мала кількість персоналу.
7. Екзистенційний страх смерті.

Звісно, зазначені проблеми потрібно вирішувати в аспекті морально-психологічного забезпечення персоналу й організації роботи служб матеріального і технічного забезпечення. Проаналізувавши чимало джерел, присвячених зазначеній темі, з'ясовано, що важливим фактором, який впливає на формування психологічної готовності водіїв бойових машин, як підкреслюють І. Немінський, О. Рой, А. Романишин, В. Оленчук, Г. Пшенишнюк, М. Хижняк, К. Кравченко, С. Квич, О. Хоптій та В. Клочков, є налаштування на виживання в екстремальних умовах, контроль і подолання страху, чого можна досягти завдяки спеціальній підготовці (Немінський, 2023). Водночас врахування актуальної ситуації в підрозділі, стану матеріально-технічного і

психологічного забезпечення, оцінка стану військовослужбовців теж може вплинути на якість психологічної підготовки. Тому постає питання реалізації заходів, аби втілити ефективне формування психологічної готовності.

Відповідно до Методичних рекомендацій з психологічної підготовки військовослужбовців Збройних сил України щодо формування стресостійкості до дій в умовах різкої зміни бойової обстановки у роботі з персоналом запропоновано такі кроки:

1. Застосування прийомів 1.06 та 1.06.1 (психологічний фактор бою при обкатці танками – наближення до умов реального бою, що допомагає подолати екзистенційні страх і страх техніки), 1.07 (завал на дорозі), 1.08 (евакуація з підбитої машини), 1.09 (розбитий автомобіль із боєприпасами), 1.12 (стрибки з бойової техніки), 2.03 (евакуація із затопленої техніки), 2.04 (дії при затопленні техніки під водою), 5.01,5.02 (робота зорового аналізатора), 5.07 (робота з дотиковими аналізаторами), 5.08 (обмеження чутливості), 5.09 (робота з уявою), 5.11 (релаксація), 7.02 (дихання за квадратом), 7.10 (мобілізація через дихання), 7.15 (збереження здатності до роботи).

2. Наближення умов навчання до реальних бойових умов (моделювання, імітація бойових дій).

3. Поступове збільшення навантаження.

4. Профілактична робота з колективом задля ефективного вирішення конфліктів, формування сприятливої психологічної атмосфери й довіри.

5. Врахування актуального психологічного стану персоналу.

6. Адаптація до екстремальних умов несення служби.

7. Опанування навичок саморегуляції, самодопомоги та першої психологічної допомоги для профілактики гострих реакцій на стрес, посттравматичного стресового стану, професійного вигорання, суїцидальних тенденцій, порушень поведінки й техніки безпеки, військової дисципліни (Методичні рекомендації з психологічної підготовки..., 2021).

Однак у документі бракує виокремлення чітких факторів, які би визначали ступінь психологічної готовності саме водіїв бойових машин. Водночас О. Кокун, І. Пішко, Н. Лозінська та інші пропонують низку чинників-детермінант критеріїв готовності водіїв бойових машин миротворчих підрозділів, розподілених відповідно до часового аспекту (короткочасна, довготривала готовність) і якісних показників (недостатній, умовно достатній, високий рівень). Запропонований підхід ґрунтується на застосуванні таких методик (Кокун, Пішко та ін., 2011):

- ЕРІ (Eysenck Personality Inventory) – особистісний опитувальник Г. Айзенка;
- опитувальник К. Леонгарда – Г. Шмішека;
- оцінка комунікативних і організаторських схильностей В.В. Сиявського і Б.О. Федоришина;
- особистісна шкала прояву тривоги Дж. Тейлора;
- методика шкалової самооцінки психофізіологічного стану О. Кокуна;

- шкала темпераментів Л. Терстоуна;
- шкала самооефективності Р. Шварцера і М. Єрусалема;
- мотивація професійної діяльності А. Реана;
- методика дослідження креативності та діагностика ступеня готовності до ризику Г. Шуберта.

Проте з-поміж названих методик наявні розробки й адаптації російських дослідників, отже, використовувати їх за російсько-української війни неетично. Крім того, застосування окремих методик, а не комплексу заходів, може ставити під сумнів надійність результатів дослідження.

Натомість О. Колесніченко розроблено методику «Психологічна готовність особистості екстремального профілю діяльності», що дозволяє визначити як окремі показники, так і загальний рівень (високий чи низький) психологічної готовності за шкалами (мотивація, професійна витривалість, взаємодопомога і довіра, професійна компетентність, вольові зусилля) та диференціацією за категоріями (офіцери та солдати-строковики, контрактники; Колесніченко, 2014; Колесніченко та ін., 2016). Тому застосування цього підходу сприятиме якісному аналізу психологічної готовності водіїв бойових машин до виконання завдань у зоні бойових дій.

Висновок

Після опрацювання теоретичного матеріалу і попереднього дослідження було виокремлено низку нагальних проблем, які потребують вирішення у практичному вимірі завдяки реалізації певних кроків.

1. Психологічний скринінг водіїв, аби визначити актуальний психологічний стан до, під час та після виконання бойових завдань із використанням відповідних методик, а саме:

- Гіссенський опитувальник соматичних скарг;
- експрес-діагностика бойового стресу;
- скорочена шкала тривоги, депресії та ПТСР;
- стрес-фактори;
- багаторівневий особистісний опитувальник (БОО) «Адаптивність-200»;
- методика Бека;
- визначення типу акцентуації рис характеру і темпераменту К. Леонгарда та Г. Шмішека;
- діагностика рівня емоційного вигорання В. Бойка;
- опитувальник для первинного скринінгу посттравматичного стресового розладу (ПТСР);
- опитувальник зміни поведінки під час і / або після стресової ситуації (Peritraumatic Behavior Questionnaire (PBQ));
- опитувальник Міні-мульти;
- проєктивна методика «Дім-Дерево-Людина»;
- тематичний апперцептивний тест (ТАТ);

- тест «Індекс тяжкості безсоння»;
- шкала оцінки інтенсивності бойового досвіду (Кокун та ін., 2019);
- з'ясування рівня емоційного інтелекту;
- визначення психологічної готовності.

2. Опрацювання і конкретизація факторів (за результатами скринінгу), які дозволяють чітко визначити ступінь психологічної готовності водіїв бойових машин, враховуючи специфіку діяльності.

3. Емпіричний аналіз чинників впливу, що зумовлюють динаміку психологічної готовності персоналу.

4. Пілотна реалізація авторської програми психологічної підготовки персоналу бойових машин до виконання бойових завдань, враховуючи специфіку діяльності.

5. Розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення організації підготовки для керівників, які здійснюють роботу з особовим складом.

Отже, зазначені кроки, дії та методики, потребують нагального впровадження, оскільки виступають запорукою ефективного функціонування і успішних операцій Збройних Сил України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волуйко, О. (2019). Психологічна готовність працівників поліції до інновацій у професійній діяльності. Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України. 168–171. <https://orcid.org/0000-0002-3723-5415>
2. Капосльоз, Г. (2023). Психологічна готовність військовослужбовців до бойової діяльності: системний підхід щодо діагностування, формування та підтримання станів. *Вісник Національного університету оборони України*. 2 (72). 47–57. <https://doi.org/10.33099/2617-6858-23-72-2-47-57>
3. Кокун, О., Агаєв, Н., Пішко, І., Лозінська, Н., Корня, Л. (2019). Психологічне вивчення особового складу Збройних Сил України. ФОП Маслаков. https://lib.iitta.gov.ua/716471/1/ПОСІБНИК_Психол_вивч_ОС_ЗСУ_2019_.pdf
4. Кокун, О., Пішко, І., Лозінська, Н., Копаниця, О. (2011). Діагностування психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до діяльності у складі миротворчих підрозділів. НДЦ ГП ЗСУ. https://lib.iitta.gov.ua/10945/1/Діагностування_готовності.pdf
5. Колесніченко, О. С. (2014). Розробка методики «Психологічна готовність особистості фахівця екстремального виду діяльності». *Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних сил*. 1. 252–258.
6. Колесніченко, О., Мацегора, Я., Воробйова, В., Тімченко, О., Горелишев, С., Каз'яніна, Н., Пенькова, Н. (2016). Психологічна готовність військовослужбовців Національної гвардії України до службово-бойової діяльності поза межами пункту постійної дислокації. Національна акад. НГУ. <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/4004>

7. Костюкова, В. (2022). Теоретико-методологічні засади дослідження психологічної готовності майбутніх військовослужбовців до професійної діяльності. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія*. 33(72). 37–47. <https://doi.org/10.32782/2709-3093/2022.5/07>
8. Методичні рекомендації з психологічної підготовки військовослужбовців Збройних сил України щодо формування стресостійкості до дій в умовах різкої зміни бойової обстановки ТКП 1-160(31)03.01. Генеральний штаб Збройних сил України (2021; Україна). <https://tck.pl.ua/wp-content/uploads/2021/02/Formuvannia-stresostiykosti.pdf>
9. Немінський, І., Рой, О., Романишин, А., Оленчук, В., Пшенишнюк, Г., Хижняк, М., Кравченко, К., Квич, С., Хоптій, О. (2023). Збірник стандартів психологічної підготовки у Збройних Силах України. НДЦ ГП ЗС України. <https://sprotyvg7.com.ua/wp-content/uploads/2023/08/Збірник-стандартів-ПсхП-у-ЗСУ.pdf>
10. Положення про Психологічну службу Збройних Сил України, Наказ Генерального штабу Збройних Сил України №317 (2014; Україна). <https://dovidnykmpz.info/wp-content/uploads/2018/06/Наказ-ГШ-№317-від-04.12.14-Положення-про-психологічну-службу-ЗС-2.pdf>
11. Про затвердження Інструкції з організації психологічного забезпечення особового складу Збройних Сил України, Наказ Головнокомандувача Збройних Сил України №305 (2021; Україна).
12. Про затвердження Інструкції з організації психологічної підготовки у Збройних Силах України, Наказ Головнокомандувача Збройних Сил України №173 (2020; Україна).
13. Софіян, Д. (2019). Розвиток в офіцерів-кінологів психологічної готовності до професійної діяльності у процесі підвищення кваліфікації. Дис. ...канд. психол. наук: 19.00.07. https://svr.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/5/2019/05/dis_Sofiiian.pdf
14. Стандарт індивідуальної підготовки. Психологічна підготовка: система індивідуальної підготовки (СТІ 000А.22А), Наказ Генерального штабу Збройних сил України №39 (2019; Україна). <https://sprotyvg7.com.ua/wp-content/uploads/2022/05/стандарт-індивідуальної-підготовки-військов-ГШ-ЗСУ-СТІ-000А22А-1.pdf>

REFERENCES

1. Kaposloz, H. (2023). Psykholohichna hotovnist viiskovosluzhbovtsiv do boiovoi diialnosti: systemnyi pidkhid shchodo diahnostuvannia, formuvannia ta pidtrymannia staniv. *Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy*. 2 (72). 47–57. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-23-72-2-47-57> [in Ukrainian]

2. Kokun, O., Ahaiev, N., Pishko, I., Lozinska, N., Kornia, L. (2019). *Psykhologichne vyvchennia osobovoho skladu Zbroinykh Syl Ukrainy*. FOP Maslakov. <https://lib.iitta.gov.ua/716471/1/pdf> [in Ukrainian]
3. Kokun, O., Pishko, I., Lozinska, N., Kopanytsia, O. (2011). *Diahnostuvannia psykhologichnoi hotovnosti viiskovosluzhbovtiv viiskovoi sluzhby za kontraktom do diialnosti u skladi myrotvorchyykh pidrozdiliv*. NDTs HP ZSU. <https://lib.iitta.gov.ua/10945/1/pdf> [in Ukrainian]
4. Kolesnichenko, O. S. (2014). Rozrobka metodyky «Psykhologichna hotovnist osobystosti fakhivtsia ekstremalnogo vydu diialnosti». *Zbirnyk naukovykh prats Kharkivskoho universytetu Povitrianykh syl*. 1. 252–258. [in Ukrainian]
5. Kolesnichenko, O., Matsehora, Ya., Vorobiova, V., Timchenko, O., Horielyshev, S., Kazianina, N., Penkova, N. (2016). *Psykhologichna hotovnist viiskovosluzhbovtiv Natsionalnoi hvardii Ukrainy do sluzhbovo-boiovoi diialnosti poza mezhamy punktu postiinoi dyslokatsii*. Natsionalna akad. NHU. <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/4004> [in Ukrainian]
6. Kostiukova, V. (2022). Teoretyko-metodolohichni zasady doslidzhennia psykhologichnoi hotovnosti maibutnikh viiskovosluzhbovtiv do profesiinoi diialnosti. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Serii: Psykhologhiia*. 33(72). 37–47. DOI: <https://doi.org/10.32782/2709-3093/2022.5/07> [in Ukrainian]
7. *Metodychni rekomendatsii z psykhologichnoi pidhotovky viiskovosluzhbovtiv Zbroinykh syl Ukrainy shchodo formuvannia stresostiikosti do dii v umovakh rizkoi zminy boiovoi obstanovky TKP 1-160(31)03.01*. Heneralnyi shtab Zbroinykh syl Ukrainy (2021; Ukraina). <https://tck.pl.ua/wp-content/uploads/2021/02/pdf> [in Ukrainian]
8. Neminskyi, I., Roi, O., Romanyshyn, A., Olenchuk, V., Pshenyshniuk, H., Khyzhniak, M., Kravchenko, K., Kvysh, S., Khoptii, O. (2023). *Zbirnyk standartiv psykhologichnoi pidhotovky u Zbroinykh Sylakh Ukrainy*. NDTs HP ZS Ukrainy. <https://sprotyvg7.com.ua/wp-content/uploads/2023/08/pdf> [in Ukrainian]
9. *Polozhennia pro Psykhologichnu sluzhbu Zbroinykh Syl Ukrainy, Nakaz Heneralnogo shtabu Zbroinykh Syl Ukrainy №317* (2014; Ukraina). <https://dovidnykmpz.info/wp-content/uploads/2018/06/pdf> [in Ukrainian]
10. *Pro zatverdzhennia Instruksii z orhanizatsii psykhologichnogo zabezpechennia osobovoho skladu Zbroinykh Syl Ukrainy, Nakaz Holovnokomanduvacha Zbroinykh Syl Ukrainy №305* (2021; Ukraina). [in Ukrainian]
11. *Pro zatverdzhennia Instruksii z orhanizatsii psykhologichnoi pidhotovky u Zbroinykh Sylakh Ukrainy, Nakaz Holovnokomanduvacha Zbroinykh Syl Ukrainy №173* (2020; Ukraina). [in Ukrainian]
12. Sofiiian, D. (2019). *Rozvytok v ofitseriv-kinolohiv psykhologichnoi hotovnosti do profesiinoi diialnosti u protsesi pidvyshchennia kvalifikatsii*. Dys. ... kand. psykol. nauk: 19.00.07. <https://svr.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/5/pdf> [in Ukrainian]
13. *Standart indyvidualnoi pidhotovky. Psykhologichna pidhotovka: systema indyvidualnoi pidhotovky (STI 000A.22A), Nakaz Heneralnogo shtabu Zbroinykh syl Ukrainy №39* (2019; Ukraina). <https://sprotyvg7.com.ua/wp-content/uploads/2022/05/pdf> [in Ukrainian]

14. Voluiko, O. (2019). Psykholohichna hotovnist pratsivnykiv politsii do innovatsii u profesiinii diialnosti. *Psykholohichni ta pedahohichni problemy profesiinoi osvity ta patriotychnoho vykhovannia personalu systemy MVS Ukrainy*. 168–171. <https://orcid.org/0000-0002-3723-5415> [in Ukrainian]

Отримано редакцією / Received: 02.12.23

Прорецензовано / Revised: 15.12.23

Схвалено до друку / Accepted: 20.12.23